

וירא - עבודת האהבה: באר אברהם או באר יצחק?

השיחה: לקוטי שיחות חלק ט"ו, שיחה ב' לפרשת וירא • siha.beiyoune@loubavitch.fr

לא נתעכב לעת-עתה על המשמעות של "עדות" בקשר לבאר - נשאיר זאת עבור סוף השיעור; נתחיל בשאלה הכי פשוטה: איך הזוהר הקדוש קורא את הבאר הזאת שבפרשתנו בשם "בארו של יצחק" - הרי זהו נגד הפשט הפשוט שלמדנו בפרשתנו, שאברהם אבינו חפר את הבאר הזאת ונלחם עליה!

מקור 2 - הפירושים ההפוכים, לכאורה, של הרמ"ז ורבי לוי יצחק

אכן, הרמ"ז⁴ (בפירושו על הזוהר⁵), מרמז על שאילה זו ומפרש שאמנם פסוק זה נאמר אודות אברהם, ובכל זאת "הבאר שחפר [אברהם] הוא באר דיצחק".

אך הסבר זה עצמו דורש ביאור: איך ייתכן לומר על באר שחפר אברהם שהיא היא באר של יצחק?!

אכן, בהערות⁶ על הזוהר של רבי לוי יצחק, אבי כ"ק אדמו"ר, (שלוקטו בספר "לקוטי לוי יצחק"), מפרש זאת באופן אחר:

"יחס הבאר ליצחק [הגם] שכתוב זה באברהם, הוא מפני שבאר דאברהם סתמו פלשתים אחרי מותו, ויצחק חפרו מחדש כמו שכתוב: "וַיִּשָּׁב יִצְחָק וַיַּחְפֵּר גו' וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשִׁמֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו"⁷, [ולכן באר זה מיוחס ליצחק].

וממשיך שם: "ועיין מזה בתורה אור ריש פרשת תולדות, עיין שם. לכן ייחסו ליצחק".

לכאורה, פירושו של רבי לוי יצחק הוא ההיפך מפירוש הרמ"ז:

לפי פירושו הרמ"ז² שה"באר שחפר (אברהם) הוא באר דיצחק". הכוונה היא שהבאר היא בעיקרה בארו של יצחק, אלא שחפירת הבאר היתה על ידי אברהם. לעומת זאת, מפירושו של אבי הרבי משתמע ההיפך: בעיקרה זוהי "באר דאברהם", אך כיוון שיצחק חפרה בשנית, ייחס אותה לכתוב ליצחק.

מובן, שלפי פנימיות העניינים יש מקום לשני הביאורים, וצריך להבין במה מתבטא ההבדל ביניהם, ומדוע רבי לוי יצחק לא פירש כהרמ"ז (המצוטט פעמים רבות בחסידות)?

² פינחס כו, נה: "אך גגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבתם יחלו: על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט". וכפי שהזוהר מפרש שם, שהגורל היה אומר: "זה ליהודה, וזה לבנימין, וכן לכלם".

הזוהר מציין שם, שאכן אין בפסוק זה שום איזכור על עדות. ולכן מוסיף עוד פסוק רביעי: והיא העדות של הישרה ב'וילך' והאזינו, עליהם כתוב: "וענתה הישרה הזאת לפני ל'עד". ואכ"מ.

³ יהושע כד, כז: "ויכרת יהושע ברית לעם.. ויכתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלקים ויחק אבן גדולה ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש ה': ויאמר יהושע אל כל העם הנה האבן הזאת תהיה בנו לעדה כי היא שמעה את כל אמרי ה' אשר דבר עמנו והיתה בכם לעדה פן תכחשו באלקים".

⁴ ביוגרפיה: רבי משה בן מרדכי זכות (ידוע בכינויו הרמ"ז), חי באמסטרדם, בסביבות שנת 5385 (1625). היה רב, מקובל, ומשורר יהודי ממוצא פורטוגזי. דרך בית מדרשו נפוצו כתביו של ר' חיים ויטל העוסקים בקבלת האר".

⁵ צוטט בניצוצי אורות, ליקוט מפרשים המובא בשולי הגיליון של הזוהר הקדוש (הוצאת וילנא). [וכנראה היה לו כתי"ק של הרמ"ז שלא הגיע לידינו].

⁶ ספר שנכתב ביזע עזום, כהערות כתובות על ספר הזוהר שהיה לו בשבי, עם דיו שהפיקה לו הרבנית חנה במסירות נפש. באתר זה תמצאו כתבה מקיפה עליו, עם צילום דף מן ספר הזוהר עם הערותיו: <https://goo.gl/8Zr5np>

⁷ תולדות כו, יח: "ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם: וישב יצחק ויחפר את באר המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו".

הערה למגיד השיעור: בשיחה זו ישנם כו"כ מושגים ע"פ חסידות, לבאר איך כל דבר בעבודת האבות מדויק לחלוטין, ועד לדברים הנראים פשוטים כמו חפירת בארות, שיש בזה סודות גדולים. הנושאים לא פשוטים עבור קהלים מתחילים, ויש להתכונן היטב לפני השיעור, לחשוב איך להעביר את הביאור וההוראה הנפלאה של השיחה, באופן המתקבל ב'כל חד וחד לפום שיעורא דיליה'. המקורות העיקריים עליהם מבוססת שיחה זו (תניא, תורה אור, תורת חיים, לקוטי תורה, ביאורי הזוהר...) לוקטו במדור 'הוספות' של האתר, וכדאי מאוד לעיין בהם להבין החידוש שבשיחה זו. שיחה זו מיוסדת על התוועדות ש"פ וילך תשל"ה, הכוללת כמה דיוקים שלא הובאו באופן מפורש בשיחה. ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה:

פרשתנו כוללת כמה וכמה אפיזודות שונות ומגוונות בחיי אברהם אבינו, שרה אמנו ויצחק אבינו - התחל מביקור המלאכים אחרי ברית המילה של אברהם, ועד לסיפור עקידת יצחק בסוף הפרשה.

בשיעור זה נתעכב דווקא על אפיזודה הנראית די שולית: ויכוח בין אברהם ואבימלך אודות באר מים: עבדי אבימלך טוענים שהם מצאו לראשונה את הבאר, ואברהם טוען שהוא מצא אותו קודם...

כשאברהם התלונן על כך רשמית לפני אבימלך, בתחילה אבימלך טען שאינו יודע במה מדובר... ולבסוף, אברהם אבינו ואבימלך כרתו ברית, אברהם נתן לאבימלך מתנות - ובמיוחד שבע כבשות, באמרו שמתנה זו תוכיח ותיעיד לעולם שהוא חפר את הבאר הזאת!

ולא זזו משם עד שקראו לאותו המקום בשם "באר שבע", על שם השבועה והברית שעשו אברהם אבינו ואבימלך סביב אותו הבאר.

כמובן שסיפור זה מעלה תמיהה עמוקה: האם בזה עוסק אברהם אבינו - בסכסוכים על חפירת בארות?! האם היה אכן צורך לעשות עדות לעולמי עד, שרק אברהם חפר הבאר הזאת, ולא אדם אחר?!

וסיפור זה ימשיך גם בפרשיות הבאות, כשהפלשתים יסתמו את הבארות שאברהם אבינו חפר, ויצחק אבינו יבוא ויחפור בארות בעצמו ויעסוק רבות בכך; ובנוסף לכך הוא יחפור בארות שחפר אביו, ויקרא להם בדיוק באותם שמות! גם בזה עולה התמיהה הכי גדולה: האם זאת היא מעלת ועיסוק אבותינו הקדושים?!

ובכן, שיעור זה יתחיל על דיוק במילה אחת (!) של הזוהר הקדוש אודות אותם הבארות, ומזה נבין עומק נפלא ב'עבודת הבארות' של אבותינו, ונוציא מזה הוראה נפלאה בעבודת ה', כפי שנבאר בעז"ה.

מקור 1 - מדוע קורא הזוהר לבאר שחפר אברהם - "באר יצחק"?

בהקשר לסיפור המובא בפרשתנו על סכסוך באר המים, והברית שרקם אברהם אבינו בהמשך עם אבימלך (ראה לעיל ב'הקדמה'), אומר הזוהר הקדוש (חלק ג' רפד, ב):

"שְׁלֹשָׁה הֵם שְׁעוּמִידִים בְּעֵדוֹת הַהָעִיד, וְאֵלֶּה הֵם: בְּאֵר יִצְחָק, גּוֹרֵל, וְהָאֲבָנִים שְׁשֵׁם יְהוֹשֻׁעַ.

...בְּאֵר שֵׁל יִצְחָק מִנֵּין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב "בְּעֵבֹר תְּהִיָּה לִי לְעֵדָה וְגו'"¹. גּוֹרֵל - שֶׁכְּתוּב "עַל פִּי הַגּוֹרֵל תִּחְלַק נַחֲלָתוֹ"², ...הָאֲבָנִים שֵׁל יְהוֹשֻׁעַ - שֶׁכְּתוּב "הִנֵּה הָאֲבָן הַזֹּאת תְּהִיָּה בְּנוֹ לְעֵדָה"³.

¹ וירא כא, כז: "ויחם אברהם צאן ופקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית. ויצב אברהם את שבע כבשות הצאן לבדו... ויאמר [לאבימלך]: כי את שבע כבשות תקח מיד י בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת, על פן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם".

אכן, העניין יובן על פי ה'המלצה' שמביא רבי לוי יצחק בסוף פירושו - 'לעיין בתורה אור פרשת תולדות', ושם מבואר כך:

החילוק היסודי בין עבודת אברהם אבינו ויצחק אבינו הוא שעבודתו של אברהם היא בקו החסד - הורדת השפע ממעלה למטה, ואילו עבודתו של יצחק היא עבודה בקו הגבורה - העלאה ממטה למעלה.⁸

ולכן הבארות שחפר אברהם - סתמו הפלשתים, ודווקא על ידי יצחק, נפתחו הבארות, מכיון שפלשתים יכולים לסתור רק קו החסד של הקדושה אך לא את קו הגבורה, וכפי שנבאר.

מקור 4 - הטעם הפנימי לכך שה'פלשתים' רצו לסתום ה'בארות'

ביאור הדברים על פי עומק העניינים:

מבואר בחסידות⁹, שהמילה "פלשתים" היא מלשון "מבוי המפולש"¹⁰ (פתוח מכל צד); ולכן מובא בגמרא שה'פלשתים' היו ליצנים¹¹, מכיון שליצנות נובעת מצד פתיחות יתירה של הלב - הפתוח ו'מפולש' לכל צד - ללא הבחנה (ראה הערה¹²).

אכן, חפירת הבארות על ידי אברהם אבינו נובעת גם היא מהתרחבות מצד החסד של הקדושה - בכיוון של אהבה, תענוג ושמחה באלקות בהתגברות גדולה מדי (ראה הערה¹³).

ולפיכך קיימת האפשרות שהפלשתים "יסתמו" בארו של אברהם, מכיון שהתרחבות החסד והאהבה של הקדושה מאפשרת נתינת כוח להתרחבות כוחות הטומאה¹⁴, ולכן ה'פלשתים' מנסים תמיד לנתב הגילוי של אברהם - לטובתם.

מקור 5 - הטעם לכך שה'פלשתים' חיכו ל'מותו של אברהם'

אמנם, הכתוב מדייק שה'פלשתים' סתמו את הבארות של אברהם רק "אחרי מותו"; בעבודת הנפש, הדבר מתפרש כך:

⁸ לכן אנו מוצאים שלגבי אברהם נאמר "אברהם אהבי" (ישעיה מא, ח: וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עֲבָדִי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ יָזַרְתָּ אֲבֹרָתְךָ אֹהֲבִי), ולגבי יצחק נאמר "ופחד יצחק" (ויצא לא, מב: "לולי אֶלְקִי אָבִי אֶלְקֵי אֲבֹרָתְךָ וּפְחַד יִצְחָק הִיָּה לִי"), שהיא אהבה נובעת ממידת החסד, ופחד (יראה), מקורו במידת הגבורה.

⁹ נבאר בארוכה בתורת חיים פרשת תולדות (נמצא במדור 'הוספות').

¹⁰ ביטוי המובא במשנה עירובין (ט, ד), בקשר לשאלה אם ניתן לעשות עירוב במבוי (impasse) המפולש ופתוח משני צדדיו לרשות הרבים. רבי יהודה מתיר וחכמים אוסרים (מפני שמבוי זה אינו סתום, וא"כ אינו מבוי אמיתי).

¹¹ גמרא עבודה זרה יח, ב: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים" - זה אברהם אבינו, שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה, שרשעים היו, "ובמושב לצים לא ישב" - שלא ישב במושב אנשי פלשתים, מפני שליצנים היו, שנאמר: 'ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו לשמשון וישחק לנו' (שופטים טז, כה).

¹² בתורת חיים שם, האדמו"ר האמצעי מגדיר זאת כך: "וכן הוא ענין ההוללות וליצנות שאינו בא רק מצד פתיחות הלב ביותר, שהוא פתוח ומפולש מכל צד וזהו בא מפתחות הרוח שבעצמות הנפש, כשתשמח בלא טעם וסיבה מורכבת כלל, והוא ענין השחוק וליצנות; שאין בשחוק שמחה ועונג מורכב מאיזה דבר מה, לא בבשורה טובה מן ההון ועושר וכבוד וכהאי גוונא העונג ושמתח הנפש מחכמה נפלאה, אלא רק מצד שנפשו ורוחו מפולש ופתוח ביותר ע"כ יתענג וישמח רק מן השחוק וליצנות שהוא תענוג מפולש בלתי מורכב.. שבא כ"ז רק מצד ריקניות שהלב ריקן מכל (בל"א: פוסקייט און צו לאזן קייט).

¹³ בתורת חיים שם: "שרש מדת השחוק הנ"ל נופל מבחינת פסולת השמחה ועונג האהבה האלקית; ...דאנו רואים שגם באהבה רבה בתענוגים, בהתענג על ה' בהתפעלנו עונג ושמחה יתירה באלקות למעלה מן הטעם והתבוננות שהיה לו בתחילה, יבא ג"כ לבחינת שחוק כמו בצדיקים הגדולים כאשר תשמח נפשם באלקים ביתר מכפי המדה באיזו דבר שמחה של מצוה או בתענוג האלקי בנפשם בעבודה שבלב ומוח בהתגברות גדולה ביתר מכפי המדה יבאו לבחינת השחוק כמו בודד המלך שה' מפהז ומכרכר בכל עוז ואמר 'ונקלותי עוד מזאת.. ושחקתי לפני ה', וכמו לעתיד לבוא דכתיב 'אז ימלא שחוק פיננו'."

¹⁴ בתורת חיים שם: "ולזאת ה' אחיזה ג"כ לקליפה דפלשתים לקבל מבחינת הפסולת והמותרות שנופל מאהבה ושמחה וחסד דאברהם דקדושה האלקי בחפירת בארות שלו... מצד עוצם ירידת גילוי האור למטה מטה מאוד."

היניקה וההתנגדות של כוחות הטומאה אינה יכולה להתקיים כל עוד מידתו של אברהם מאירה בגלוי בנפש האדם, כל עוד האור האלקי מאיר עדיין בגלוי באהבה ובעונג הרוחני.

רק "אחרי מות אברהם" - כאשר האור והעונג האלוקי כבר נעלמים, אבל נשאר עדיין הרגש הנפשי של "התרחבות הלב", אז כוחות הטומאה עושים ככל יכולתם כדי להמר את האהבה והשמחה של הקדושה להוללות ולשמחה של הטומאה, ח"ו.

במילים אחרות: דווקא אחרי שהאדם חווה התעלות רוחנית נפלאה, ומרגיש טוב מאוד בנפשו מהחוויה האלוקית שעבר - ישנו חשש שכשרגש האהבה יתפוגג, רגש "רחבות הלב" עדיין יישאר, וכוחות הטומאה ינסו לנתב זאת בדברים לא טובים¹⁵.

מקור 6 - הטעם לכך שה'פלשתים' לא יכלו לסתום בארות יצחק

ועפ"ז יובן מדוע הפלשתים לא יכלו בשום פנים ואופן לסתום את הבארות שחפר יצחק בעצמו (חוץ מהבארות של אביו).

ביאור הדברים, בעבודת ה' של כל אחד ואחד¹⁶:

חפירת הבארות על ידי יצחק היא עבודה של יראה ופחד דקדושה¹⁷, ולכן ה'פלשתים' שהם ה'לעומת זה" של חסד דקדושה, אינם יכולים לסתום את בארות יצחק, שעניינם הוא גבורה דקדושה, מכיון שאין ביכולת כל מידה שב"לעומת זה" (בטומאה) להיות מנוגדת, רק למידה שכנגדו בקדושה.

במילים אחרות: כשיהודי מתמלא ברוח של יראה וקבלת עול לקב"ה, היצר הרע כבר לא יכול להצליח להפיל אותו ח"ו, לנווט את חושיו ורגשותיו לאפיקים טמאים ורעים.

מקור 7 - יצחק הצליח להחיות ולקיים גם את בארות אברהם אבי

והנה, לא רק שקליפת "פלשתים" אינה נוגעת ב'בארותי של יצחק' עצמו, אלא שיצחק הצליח לחפור מחדש את ה'בארות' שאביו אברהם חפר, ו'נסתמו' ונותבו לרעה ע"י ה'פלשתים'.

איך יצחק הצליח בכך? לכאורה מדובר באותם הבארות ממש שחפר אביו! ואם כן מה ניתוסף בחפירתו המחודשת!?

העניין יובן על פי יסוד בעבודת ה'¹⁸:

מידת האהבה קשורה עם הרגשת המציאות העצמית¹⁹, אבל יראה (וקבלת עול) היא בחינת התבטלות, "ביטול המציאות".

ולכן, כאשר עבודת היהודי היא בקו של אהבה ושמחה בלבד, בלי להדגיש היראה והקבלת עול שלו - יהודי זה נמצא עדיין במצב של הרגשת ישותו העצמית, ויכול ח"ו להידרדר מן מדרגת ההתרחבות של קדושה - שהוא נמצא בה בשעת התפילה, למדריגת ההתרחבות דקליפה - הוללות וליצנות²⁰.

¹⁵ בתורת חיים שם: "אחר שנסתלק אהבה רבה ותענוג, לא נשאר רק מה שלבו פתוח ומפולש לדבר דברי ליצנות והוללות לבד, כידוע ליודעים שזה עיקר הנפילה באדם.. בפריקת עול גמור שהוא בחינת הפירוד גמור."

וממשיך ומבאר שם בארוכה, שזהו העניין שהפלשתים "מילאו את הבארות בעפר", שהוא "עוצם הקרירות והמשכת אחר עצמו ביותר שלא יזוז כלל", מכיון שאם לא כן, היה חוזר ונייעור אור האהבה רבה העליונה בשמחה ותענוג.

¹⁶ מיוסד על המבואר בלקוטי תורה פרשת ואתחנן, וגם מהתורת חיים הנ"ל.

¹⁷ בתורת חיים שם: "מידתו של יצחק שהי' בבחי' יראה ופחד אלקות דווקא, שהוא העלאה והפשטה מן העצמו' בתכלית, וכמו התשובה בלב נשבר מאוד שנק' מי בוכים כו', וכצעקה בתפלה במרירות נפש מאוד שזהו הנק' מים חיים."

¹⁸ מיוסד בעיקר על ביאורי הזוהר של אדמו"ר האמצעי לפרשת אמור.

¹⁹ בלשון החסידות: "יש מי שאוהב", מרגישים עדיין את המציאות של האדם האוהב, מכיון שכדי לאהוב מוכרחים להרגיש במציאותו שאוהבים את השני.

²⁰ בהתוועדות המקור: "כשהוא נמצא לאחרי התפילה, והולך לעבודתו "מנהג דרך ארץ", מכיון שנשאר אצלו עדיין הרחבות ("ברייטקייט") וההתפשטות של עבודתו, יכול להיות מזה יניקה לפלשתים, להתרחבות דקליפה."

אך אם העבודת ה' שלו מְלוּוָה ברגש של יראה וקבלת עול - אז ההתבטלות שלו להקב"ה **לא תאפשר** את נתינת הכח ל"חיצונים" - גם אם קיימת התרחבות של אהבה ושמחה!

במילים אחרות: כוחה ומעלתה של עבודת ה' כמו 'יצחק', אינה רק כשהאדם מלא ברגש יראה ופחד - שאז ברור שהוא לא יעשה שום דבר נגד הקב"ה, אלא גם כשהוא מתמלא ברגש של אהבה ושמחה (המעורב כמובן עם הקבלת עול) - גם אז מובטח לו שלא יעשה שום דבר נגד הקב"ה.

וזוהי המשמעות הרוחנית לעובדה שהפלשתים לא יכלו כבר לסתום בארותיו של אברהם אחר שנחפרו שנית על ידי יצחק, כי בבארות **אברהם** (עבודת האהבה והשמחה) נמצאת עתה גם חפירת **יצחק** (ההתבטלות, היראה והקבלת עול) - וזה מונע נתינת כוח לכוחות הטומאה; לכן, בארות אלה קיימים לעולם!

מקור 8 - הדין אם הבאר מיוחס למוצאו או למי שמקיים אותו?

עפ"ז יובן היטב הטעם לכך שרבי לוי יצחק מדגיש בפירושו על הזוהר, שהבאר המובא בפרשתנו הוא אכן בארו של **אברהם אבינו**, אלא שיצחק חפר אותו מחדש וקיים אותו.

משמעות הדברים היא שהעבודה העיקרית היא העבודה של אברהם - אהבה ושמחה, אלא שכדי לתת קיום נצחי לאהבה ולשמחה זו, הוצרך לפעולתו של יצחק - יראה וקבלת עול.

לכן, מפרש רבי לוי יצחק שכוונת הזוהר בביטוי "באר דיצחק" איננה **שעצם** הבאר היא של יצחק (כפירושו של הרמ"ז), אלא שהבאר היא-היא של אברהם, אלא ש"יחסו ליצחק", כיוון שעבודת אברהם מתקיימת בפועל על ידי עבודת יצחק.

מקור 9 - יסוד פירוש הרמ"ז, שהבאר הוא ממש בארו של יצחק

אכן, פירוש הרמ"ז - שהבאר שחפר אברהם הוא ממש בארו של יצחק - יכול להתפרש גם הוא על פי תורת החסידות:

ובהקדים המוסבר בכמה מקומות בחסידות, שעבודתו וייחודיותו הכללית של יצחק היא חפירת בארות - הרצון החזק²¹ והכישרון למצוא את הפוטנציאל הגלום בכל דבר²².

ולכן, גישת הרמ"ז מובנת היטב: אמנם למעשה, הבאר הזאת שבפרשתנו נחפרה פיזית על ידי אברהם אבינו, אבל עבודת חפירת הבארות תבוא לידי פועל בעיקר על ידי יצחק. ולכן, ניתן לקרוא לבאר הזאת "באר יצחק" - זהו עניינו ופעולתו.

ויש להוסיף עוד בביאור פירוש הרמ"ז:

הזוהר אינו מדבר על הבאר כשלעצמה, אלא על הבאר בתור "עדות" למשהו. אכן, תפקידה של עדות בהלכה היא לקיים את הדבר עליו מעידים; ולכן מסתבר לומר, שמכיון שיצחק פעל את הקיום של באר אבי - הבאר נקרא על שמו ממש.

מקור 10 - ההוראה: שני גישות בעבודת ה'; עידוד קו השמחה!

הוראת העניין בעבודת האדם:

ביאוריהם הפוכים של הרמ"ז ושל רבי לוי יצחק מתאימים לשני גישות שונות [ומשלימות²³] בעבודת ה' בחיי היום-יום:

משמעות הגישה הראשונה (של הרמ"ז) - בעבודת ה':

אומרים ליהודי שהעיקר אצלו צריך להיות "באר יצחק" - עבודה של יראה והתבטלות לגבי הקב"ה. זוהי ההגדרה העיקרית של ה'באר' שלו ועבודתו: הרגש הביטול לקב"ה;

אלא, שמפני גדולת מעלתה של השמחה (כמבואר ברמב"ם ועוד²⁴), צריך לערב בעבודת ה' גם את קו השמחה; אבל שמחה זו צריכה להיות בהעלם²⁵, מכיון שאיננה העיקר כלל.

ועל זה מגיע הגישה השנייה, החידוש של האדמו"ר הזקן בתורה אור, שהבאר הוא באמת "בארו של אברהם"²⁶, מפני שתפקידם של בארות יצחק הוא רק לקיים את בארות אברהם.

משמעות הדברים בעבודת ה' היא שהגדרתה המרכזית של העבודת ה' היא קו האהבה והשמחה, כמאמר הזוהר²⁷ ש"לית פולחנא כפולחנא דרחימותא" (- אין עבודה כעבודת האהבה);

אלא, כדי שהשמחה תתקיים באדם, הוא צריך להקדים לה היראה וקבלת עול מלכות שמים; אבל העיקר הוא השמחה!²⁸

[וזוהי ההוראה והחידוש²⁹ עבורנו: להגביר את קו האהבה והשמחה, וכך נזכה תיכף ומיד לביאת משיח צדקנו, נאו!³⁰].

²³ מומלץ מאוד ללמוד זאת גם בהתוועדות המקור, הכוללת כמה פרטים שלא הובאו בשיחה המוגהת. ומשם משתמע שאכן בהוראת השיחה יש שני גישות ואופנים שונים, עבודה מצד קו היראה ועבודה מצד קו האהבה.

לדוגמה: בעבודת חודש אלול וחודש תשרי: מצד אחד יש להתחיל עם "וגילו ברעדה" בר"ה ויוה"כ, ואחר כך מגיע גילוי השמחה של חג הסוכות. ויש לעיין.

²⁴ רמב"ם הל' לולב ח, טו: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפריע ממנו שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב".

וכן בתניא פרק כו: "ברם כגון דא צריך לאודעי כלל גדול כי כמו שנצחון לנצח דבר גשמי כגון שני אנשים המתאבקים זה עם זה להפיל זה את זה. הנה אם האחד הוא בעצלות וכבודת ינוצח בקל ויפול גם אם הוא גבור יותר מחבירו ככה ממש בנצחון היצר אי אפשר לנצחו בעצלות וכבודת הנמשכות מעצבות וטמטום הלב כאבן כי אם בזריזות הנמשכת משמחה ופתיחת הלב וטהרתו מכל נדנדו דאגה ועצב בעולם".

²⁵ במילים אחרות: האדם יהיה אמנם בשמחה, אבל כמעט ולא יראה שמחתו, מכיון שהוא בטל לקב"ה, וזהו העיקר... הוא מערב את השמחה רק מפני מעלת העניין, אך עליה להיות בהעלם, כל העולם אינו צריך לדעת שהוא בשמחה... העניין גם מבוסס על פי חסידות, כמבואר בלקו"ת שמע"צ, שבכל השנה (משא"כ ביו"ט) "השמחה גנוזה בעבודה". אבל כפי שנראה בשלב שני, הרבי ידחף אותנו לשלב יותר נעלה, בו השמחה לא תהיה גנוזה אלא תהיה ניכרת!

²⁶ בהתוועדות המקור (ש"פ וילך תשל"ה) הרבי מציין שלכאורה פירוש זה נכנס יותר טוב בפשטות הכתובים: הרי אברהם חפר לראשונה את הבאר עוד לפני לידת יצחק, ולכן מסתבר שהבאר מתייחס בעיקר לאברהם.

²⁷ ראה בהערה 28 בשיחה, כמה מקורות בזוהר הנמצא אצלנו, עם לשון דומה.

²⁸ וראה בארוכה בקונטרס העבודה (פרקים א' וג'), המתחיל עם הקדמה זו: "הנה כל העבודה והיגיעה של עובדי ה' בתפילה הוא לבוא למידת האהבה", ומבאר בארוכה מהי אהבה אמיתית לקב"ה.

²⁹ בהתוועדות המקור, הרבי מגדיר גישה זו כ"חידושה של תורת החסידות". בדרך אפשר: עד חידוש וגילוי תורת החסידות, תמיד חשבו שיהודי חרדי ושומר תומ"צ צריך להיות בעיקרו בתנועה של יראה והתבטלות לקב"ה, זוהי מהותו, להיות עם פנים אטומות. אלא מאי - עליו לעבוד את עצמו להיות גם בשמחה פנימית, אבל לא זהו "ברירת המחדל" שלו (choix par défaut).

וכאן מגיעה תורת החסידות ומגלה ש[בדורות האחרונים הקרובים לגאולה] איפכא מסתברא: "ברירת המחדל" של יהודי הוא דווקא השמחה, זה צריך להיות המהות שלו; אלא מאי, צריך להקדים עם בסיס של התבטלות לקב"ה, כדי לתת קיום לאהבה, אבל לא לשכוח שהעיקר הוא קו החסד והאהבה!

[ועפ"ז אולי יש לפרש מדוע פירוש הרמ"ז לא נדחה בהוראת השיחה, מכיון שסוף-סוף זהו קו בעבודת ה' (ראה הערה 23 לעיל), ויש לזה יסוד חזק, אלא שבדורות האחרונים נתגלה הצורך בקו השמחה כקו המרכזי בעבודת ה' - ועד שיהודי לא צריך לחפש טעם למה הוא צריך להיות בשמחה!].

³⁰ וכפי ששמענו אין ספור פעמים מפי כ"ק אדמו"ר, ובפרט בשנים האחרונות, עד כמה יש להגביר את קו השמחה הפנימית בעבודת ה', באופן שיהיה ניכר על האדם שהוא בשמחה, ו"שמחה פורצת גדר" ומביאה את הגאולה, נאו!